

УДК 631.11:339.92
DOI: 10.37128/2411-4413-2023-3-6

**ОСОБЛИВОСТІ
ФУНКЦІОНУВАННЯ
АГРАРНОГО
ПІДПРИЄМНИЦТВА
В УМОВАХ
МІЖНАРОДНОЇ
ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ**

ДОЦЬОК С.О.,
*аспірантка третього року навчання
кафедри економіки та
підприємницької діяльності,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

У статті висвітлено теоретичну сутність поняття «підприємництво» і розкрито погляди вітчизняних науковців щодо даного терміну. Відображено права, якими користуються суб'єкти підприємницької діяльності. З'ясовано особливості розвитку підприємництва в аграрній сфері, а саме: сезонний характер виробництва, збільшення частки традиційних товарів і послуг, взаємодія із сільськогосподарськими виробниками, унікальна роль землі, як фактора виробництва, і створення нових можливостей для працевлаштування незайнятого сільського населення. Не менш важливою особливістю є те, що економічний процес відтворення завжди тісно переплітається з природним.

Обґрунтовано важливість підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, яка створює можливість суб'єктам підприємницької діяльності виробляти продукцію та шукати кращих варіантів для її реалізації на європейському ринку.

Проаналізовано помісячну динаміку й поточний стан експорту продукції та сформовано відповідні висновки щодо факторів, які суттєво вплинули на зменшення українського експорту впродовж 2022 року. Здійснено аналіз експорту агропродукції у 2022 році за категоріями й відображено рейтинг країн, до яких Україна найбільше експортувала зернових культур.

Зазначено важливість використання морського транспорту, за допомогою якого суб'єкти підприємницької діяльності мають змогу зменшити витрати під час доставки української сільськогосподарської продукції у країни Європейського Союзу й інші країни.

У статті представлено важливість підписання Чорноморської зернової ініціативи, відомої також як «зернова угода», яка складається з двох окремих угод із різним змістом: між російською федерацією та Організацією Об'єднаних Націй (далі – ООН) за участю Туреччини; між Україною та ООН за участю Туреччини. Угода надає нашій країні можливість експортувати зернові культури морським транспортом, оскільки російська федерація взяла на себе відповідальність не обстрілювати портову інфраструктуру Чорноморська, Одеси та Південного. Однак, у жовтні 2022 року російська федерація призупинила свою участь в Угоді.

Ключові слова: підприємництво, аграрне підприємництво, агропродукція, інтеграція, експорт, міжнародна економічна інтеграція, європейський ринок.

Рис.: 4. Літ.: 14.

**FEATURES OF FUNCTIONING OF AGRICULTURAL
ENTREPRENEURSHIP IN THE CONDITIONS OF INTERNATIONAL
ECONOMIC INTEGRATION**

DOTSIUK Svitlana,
*Postgraduate Student of the Third Year of Study
of the Department of Economics and Entrepreneurship,
Vinnytsia National Agrarian University
(Vinnytsia)*

The article highlights the theoretical essence of the concept of «entrepreneurship» and reveals the views of domestic scientists regarding this term. The rights used by business entities are reflected. The peculiarities of the development of entrepreneurship in the agrarian sphere are clarified, namely: the seasonal nature of production, an increase in the share of traditional goods and services, interaction with agricultural producers, the unique role of land as a production factor, and the creation of new opportunities for employment of the unemployed rural population. An equally important feature is that the economic process of reproduction is always closely intertwined with the natural one.

The importance of signing the Association Agreement between Ukraine and the European Union, which creates an opportunity for business entities to produce products and look for better options for their implementation on the European market, is substantiated.

The monthly dynamics and current state of the export of products were analyzed and appropriate conclusions were drawn regarding the factors that had a significant impact on the decrease of Ukrainian exports in 2022. The analysis of the export of agricultural products in 2022 by category was carried out and the ranking of the countries to which Ukraine exported the most grain crops was displayed.

The importance of the use of sea transport, in which business entities are able to reduce costs for the delivery of Ukrainian agricultural products to the countries of the European Union and other countries, is noted.

The article presents the importance of signing the Black Sea Grain Initiative, also known as the «grain agreement», which consists of two separate agreements with different contents: between the Russian Federation and the United Nations (hereinafter - the UN) with the participation of Turkey; between Ukraine and the UN with the participation of Turkey. The agreement gives our country the opportunity to export grain crops by sea transport, since the Russian Federation has taken responsibility not to attack the port infrastructure of Chornomorsk, Odesa and Yuzhnoye. However, in October 2022, the Russian Federation suspended its participation in the agreement.

Key words: entrepreneurship, agrarian entrepreneurship, agricultural production, integration, export, international economic integration, European market.

Fig.: 4. Ref.: 14.

Постановка проблеми. Підприємництво є провідним сектором економіки, який забезпечує насиченість ринку товарами й послугами, сприяє здоровій конкуренції. Суб'єкти підприємницької діяльності прагнуть бути конкурентоспроможними й реалізовувати свою продукцію з максимальною вигодою, зокрема за допомогою виходу на зовнішні ринки. Особливо актуальним це питання постає для вітчизняних виробників. Сьогодні дуже гостро стоїть проблема розширення ринку для збуту вітчизняної продукції підприємствами агробізнесу, адже повномасштабне вторгнення росії на територію України спричинило порушення логістичних ланцюгів збуту продукції. Блокування країною-агресором морських портів призвело до різкого скорочення обсягів експорту агропродукції з України й поступової втрати нею лідерських позицій на світовому ринку. В умовах воєнної агресії росії особливо актуальним є питання щодо пошуку альтернативних логістичних шляхів для експорту української продукції в аграрній сфері.

Отже, розвиток підприємництва в Україні залежить від сукупності внутрішніх і зовнішніх факторів. Ситуація, яка склалася в Україні – війна, несе подальші негативні наслідки, які значно вплинули на суб'єктів підприємницької діяльності. Постійні ризики, а також значні обмеження у сфері міжнародної торгівлі спричинили непрямі збитки для підприємницької діяльності. Однак, підприємці повинні адаптуватися до нових умов і

здійснювати пошук оптимальних шляхів для реалізації своєї продукції як на внутрішні, так і на зовнішні ринки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Актуальні питання щодо особливості функціонування аграрного підприємництва, відображено у працях вітчизняних дослідників: І.В. Гончарук [3], Г.М. Калетніка [6], Т.В. Коломієць [6], Г.М. Мадриги [9], М.Й. Маліка [10], Т.Ю. Прутської [14], О.М. Супрун [10], О.Г. Шпикуляка [10] й ін.

Проте, незважаючи на велику кількість досліджень, умови господарювання в Україні змінюються, є низка питань, які вітчизняними науковцями ще недостатньо вивчені, зокрема, питання розвитку аграрного підприємництва в умовах воєнного стану.

Формулювання цілей статті. Метою дослідження є вивчення особливостей функціонування аграрного підприємництва в умовах міжнародної економічної інтеграції та висвітлення наслідків масштабної агресії росії проти України, які значно вплинули на скорочення аграрного експорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із центральних інститутів і головною рушійною силою ринкової економіки є підприємництво, без якого не може гармонійно й ефективно розвиватися жодна держава.

Згідно із статтею 42 Господарського кодексу України, «підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку» [4].

Слушною є думка Г.М. Калетніка й Т.В. Коломієць, які стверджують, що функціонування та розвиток підприємництва, зокрема й аграрного, у сучасному економічному просторі значно залежить від можливості швидкої та ефективної адаптації до умов середовища [6, с. 14].

І.В. Гончарук вважає, що підприємництво – це діяльність із метою отримання прибутку, яка передбачає ризик, економічну відповідальність і новаторство, ефективне поєднання ресурсів [3, с. 127].

М.Й. Малік, О.Г. Шпикуляк й О.М. Супрун виокремлюють підприємництво як інститут забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектора економіки, який виступає засобом структурної перебудови, стимулом трансформаційних змін через інституціоналізацію економічних відносин до умов ринку [10, с. 35].

Отже, під підприємництвом розуміється пошук нових економічних можливостей задля отримання бажаного результату. Невід'ємними елементами підприємництва є підприємницька ініціатива, особиста свобода людини, ризик і новизна.

На думку Г.М. Мадриги, роль і значення підприємництва в економічному розвитку полягає у наступному:

1) підприємницька діяльність виступає своєрідним каталізатором економічного розвитку. Підприємці концентрують свої дії на розвитку перспективних напрямків господарської діяльності. Основним спонукальним мотивом для них є можливість одержання прибутку;

2) розвиток підприємництва створює сприятливе середовище для

конкуренції. Забезпечуючи освоєння перспективних виробництв, підприємці сприяють швидшому оновленню техніко-технологічної бази й номенклатури продукції підприємства;

3) підприємництво сприяє економії і раціональному використанню усіх ресурсів. Діяльність підприємця нерозривно зв'язана з господарським ризиком. Саме ця обставина є потужним стимулом економії ресурсів, вимагає від підприємця детального аналізу рентабельності проєктів, відповідального ставлення до інвестицій, раціонального витрачання ресурсів;

4) підприємництво стимулює до високоефективної праці. Здебільшого особистості, котрі мають власний бізнес, і завдяки цьому сильніші спонукальні мотиви, більше зацікавлені у якісній і продуктивній праці, ніж наймані працівники [9, с. 158].

Для забезпечення свободи розвитку підприємництва законодавчо визначено права й обов'язки суб'єктів підприємницької діяльності. До прав підприємця належать:

- вільний вибір видів діяльності підприємництва;
- купувати майно й набувати майнових прав;
- самостійно організовувати господарську діяльність, обирати постачальників, встановлювати ціни й тарифи;
- вільно розпоряджатися прибутком;
- укласти з громадянами трудові договори про використання їхньої праці;
- самостійно встановлювати форми, систему й розміри оплати праці;
- отримувати будь-який не обмежений за розмірами особистий дохід;
- брати участь у зовнішньоекономічних відносинах, здійснювати валютні операції;
- користуватися державною системою соціального забезпечення та соціального страхування [7].

Підприємницька діяльність в аграрній сфері має низку особливостей:

1) підприємництво сприяє розширенню сфери прикладання аграрної праці, створює нові можливості для працевлаштування незайнятого сільського населення та вивільнення працівників з підприємств, що діють неефективно;

2) економічний процес відтворення завжди тісно переплітається з природним, який залежить від клімату й фізико-механічних властивостей ґрунту певної місцевості;

3) надзвичайна роль землі як фактора виробництва;

4) сезонний характер виробництва, який характеризується вищим рівнем зайнятості населення у весняно-літній період, ніж у зимовий;

5) незначна частка інноваційної продукції, переважання традиційних товарів і послуг;

6) усі підприємства – суб'єкти аграрного підприємництва (підприємства з переробки аграрної продукції, виробники засобів виробництва, суб'єкти інфраструктури аграрного ринку) – тісно пов'язані з сільськогосподарськими виробниками [14, с. 95].

Суб'єктами господарювання підприємницької діяльності в аграрній сфері виступають наступні види підприємств, які представлені на рис. 1.

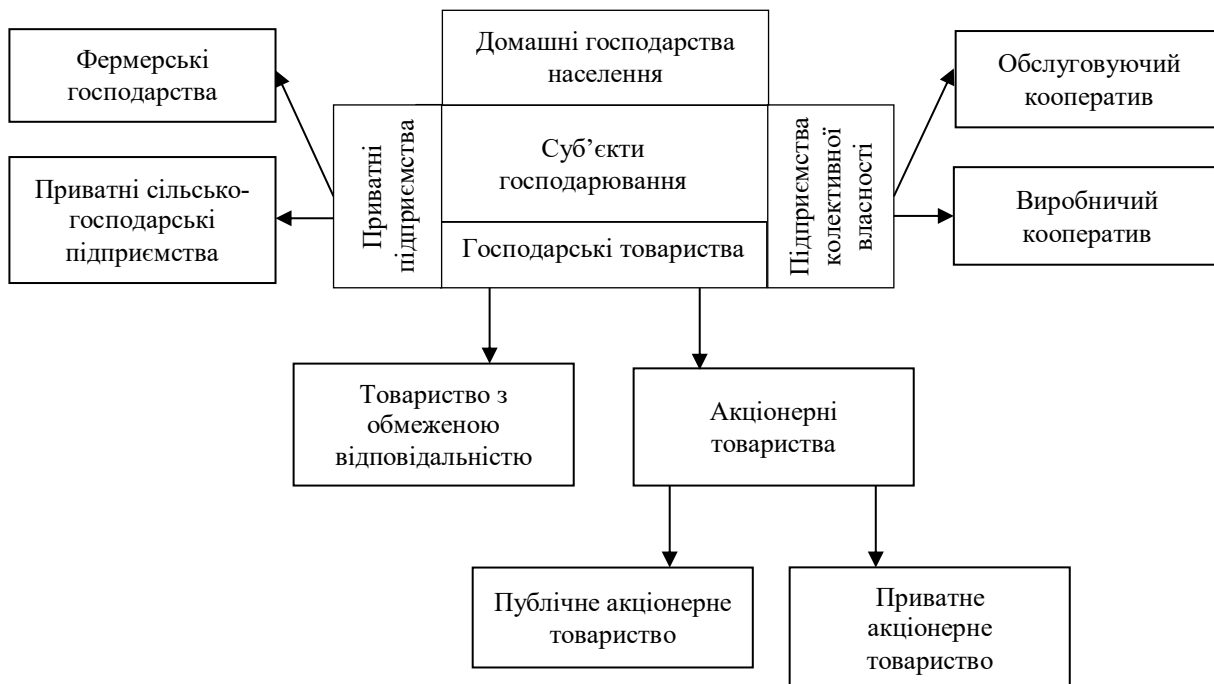

Рис. 1. Суб'єкти господарювання підприємницької діяльності в аграрній сфері

Джерело: сформовано автором за [2]

Домашні господарства населення не є юридичними особами й вирощують сільськогосподарську продукцію як для власних потреб, так і на продаж.

Приватні підприємства у сільському господарстві представлені фермерськими господарствами й приватними сільськогосподарськими підприємствами.

Фермерські господарства можуть створюватися лише громадянами України, а їхня діяльність повинна базуватися на праці членів сім'ї фермера, хоча і допускається найм працівників. Земля може належати фермеру як на праві власності, так й орендуватися [2].

Фермерські господарства, як мала форма підприємництва, порівнюючи з великим виробництвом, мають переваги:

- прості в оформленні, входження у ринок і вихід з нього для них не є серйозними проблемами;
- відрізняються гнучкістю у господарській діяльності;
- швидко реагують на зміни кон'юнктури ринку;
- мають очевидну економію на внутрішньогосподарських перевезеннях й управлінських витратах, порівнюючи з великими агроформуваннями [1, с. 19].

Приватні сільськогосподарські підприємства – це юридичні особи, що діють на основі приватної власності й можуть засновуватися громадянами України, а також іноземцями, особами без громадянства і юридичними особами. До них застосовуються загальні правила Цивільного й Господарського кодексів щодо ведення господарської діяльності.

Підприємства колективної форми власності – це різні форми кооперативів:

1) виробничий кооператив – утворюється лише фізичними особами для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їхньої

обов'язкової трудової участі для одержання прибутку;

2) обслуговуючий кооператив – утворюється фізичними та / або юридичними особами для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам для провадження їхньої господарської діяльності.

Господарські товариства можуть бути як національними, так й іноземними, або з іноземними інвестиціями. Вони представлені переважно у формі товариств з обмеженою відповідальністю та акціонерних товариств.

Товариство з обмеженою відповідальністю (далі – ТОВ) – це підприємство, створене на засадах угоди між юридичними особами і / або громадянами за допомогою об'єднання їхнього майна й підприємницької діяльності для одержання прибутку [2].

Розмір статутного капіталу товариства складається з номінальної вартості часток його учасників, виражених у національній валюті України. Збільшення статутного капіталу товариства допускається лише після внесення всіма учасниками товариства своїх вкладів у повному обсязі [13].

Статутний капітал акціонерного товариства поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, а акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки у межах належних їм акцій. Засновниками АТ можуть бути як фізичні, так і юридичні особи. АТ поділяються на два типи: публічне й приватне [12].

Важливим етапом розвитку підприємницької діяльності у державі є підписання Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом (далі – ЄС), яка виступає важливим кроком до економічної інтеграції.

Угода про асоціацію між Україною та ЄС за своїм обсягом і тематичним охопленням є найбільшим міжнародно-правовим документом за всю історію України. Укладаючи угоди про асоціацію, ЄС пропонує своїм партнерам найбільш глибокий рівень співпраці, який він може надати третім країнам.

Масштабність і комплексність змісту Угоди про асоціацію між Україною та ЄС підтверджують доволі поширену тезу, що з набранням чинності Угода може стати основою та орієнтиром для потужних комплексних і системних політичних, соціально-економічних, правових й інституційних реформ в Україні. Отже, повна реалізація Угоди забезпечить незворотність європейської інтеграції України й підтвердить остаточність вибору європейської моделі суспільного й економічного розвитку, зробленого українськими громадянами [8, с. 5].

Суттєвим елементом Угоди про асоціацію між Україною та ЄС є положення про створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі (далі – ЗВТ). Робота над створенням ЗВТ полягає у:

- запровадженні правил визначення походження товарів, які є одним з елементів застосування торговельних преференцій;

- погодженні Україною своїх технічних регламентів, процедур, санітарних і фітосанітарних заходів, а також заходів щодо безпеки харчових продуктів із європейськими, завдяки чому українські промислові товари, сільськогосподарська й харчова продукція не потребуватимуть додаткової сертифікації у ЄС;

- встановленні сторонами найбільш сприятливих умов доступу до своїх ринків послуг;

- запровадженні Україною правил ЄС у сфері державних закупівель, що

дасть змогу поступово відкрити ринок ЄС;

- спрощенні митних процедур і попередженні шахрайств, контрабанди, інших правопорушень у сфері транскордонного переміщення вантажів;
- скасуванні Україною та ЄС ввізних мит на більшість товарів, що імпортуються на ринки один одного [11, с. 6–7].

Водночас спрощення митних питань не відмінює дії під час виходу на європейський ринок технічних бар'єрів, а саме: необхідності відповідати процесу виробництва встановленим вимогам та самої продукції технічним регламентам (у відповідності національних регламентів європейським), вимогам безпечності та маркування в ЄС [8, с. 9].

Особливе значення під час виходу на ринок має логістична структура відносин, тобто здатність задовольнити потреби клієнта вчасно й у повному обсязі. Найбільш популярні види транспорту в Україні – залізничний, морський, автомобільний, повітряний та трубопровідний. Морський транспорт вважається одним із найбільш зручних для транспортування агропродукції.

За підсумками 2022 року саме морський транспорт забезпечив 54% від загального обсягу експортних перевезень України. За допомогою розвитку логістики створюються можливості для розвитку підприємництва через вихід на міжнародні ринки, зокрема інноваційні, що забезпечить ефективний рух товарів і збільшить обсяг доданої вартості. Ще на початку 2022 року спостерігається позитивна динаміка аграрного експорту, зокрема, у січні 2022 року експорт України збільшився на 53 %, порівнюючи з січнем 2021 роком. Заблокувавши українські порти російська федерація значно вплинула на експортний потенціал держави, а у березні й квітні 2022 року, порівнюючи з попереднім роком, експорт товарів і послуг зменшився майже вдвічі (рис. 2).

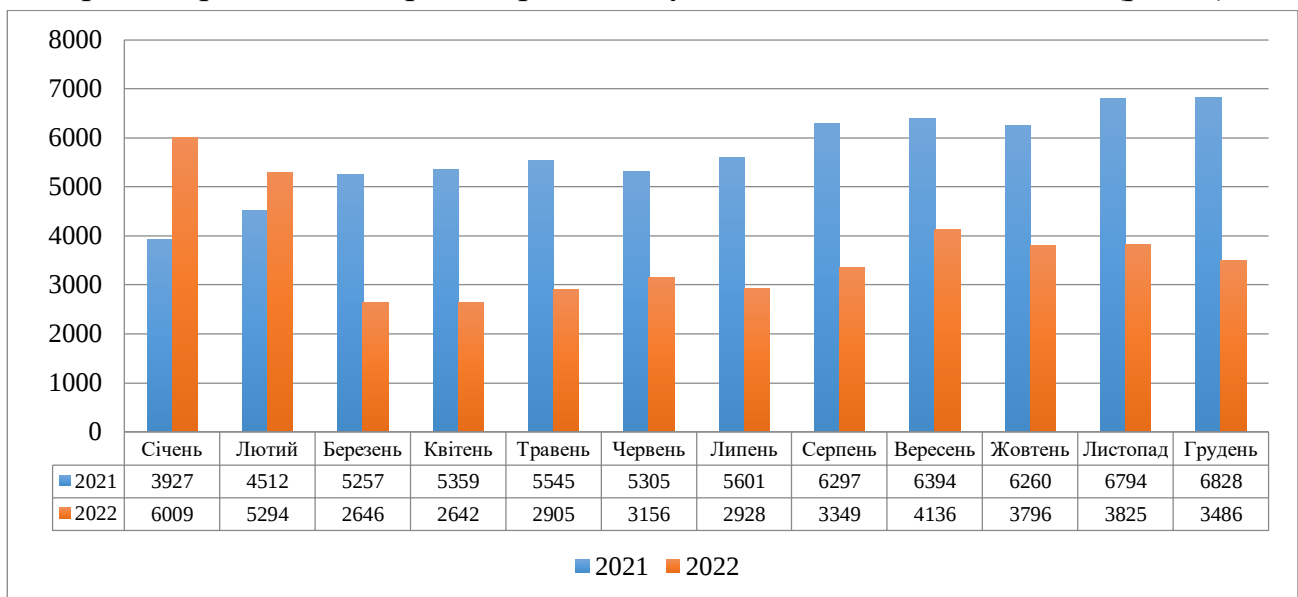

Рис. 2. Експорт товарів і послуг України за місяцями, 2021–2022 р., млн дол. США

Джерело: сформовано автором за [5]

На рисунку 3 можна побачити, що зернові культури у 2022 році зайняли перше місце серед експортних категорій товарів. Протягом 2022 року на іноземні ринки було вивезено 38,5 млн т українського зерна на суму

9116 млн дол. США. Результати, як для умов воєнного часу можна вважати позитивними.

Рис. 3. Експорт агропродукції України у 2022 році за категоріями, млн дол. США

Джерело: сформовано автором за [5]

Виходячи з ситуації, що склалась, ЄС став ключовим торговим партнером для України під час війни. Україна експортувала зернові культури до країн ЄС на суму 4678,8 млн дол. США, що складає 51,3% від загальної кількості українського експорту.

На рисунку 4 зображено країни ЄС, до яких Україна найбільше експортувала зернових культур, зокрема: Румунія – на суму 1243 млн дол. США, Іспанія – 983 млн дол. США, Польща – 641 млн дол. США, Італія – 405 млн дол. США тощо.

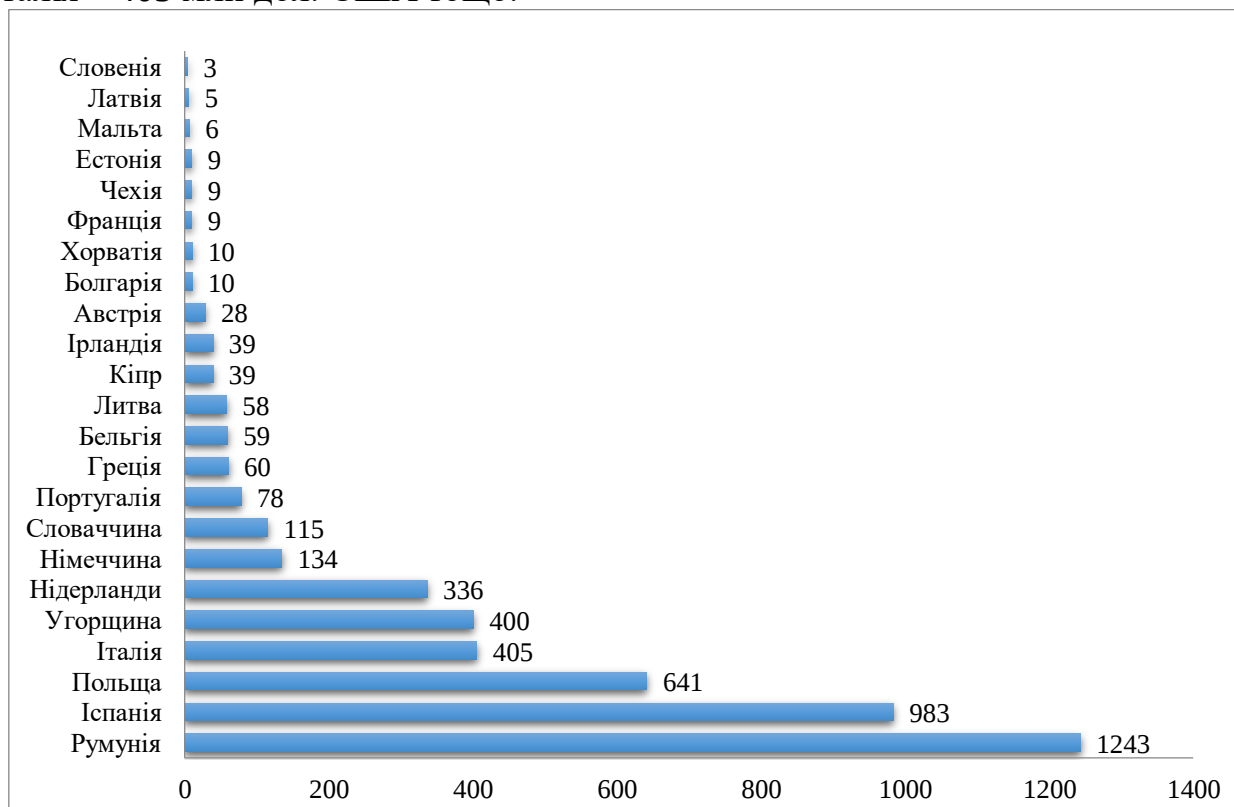

Рис. 4. Експорт Україною зернових культур до країн Європейського Союзу в 2022 р., млн дол. США

Джерело: сформовано автором за [5]

Після декількох місяців переговорів про деблокаду українських портів 13 липня 2022 року в Стамбулі вперше зібралися делегації України, ООН, Туреччини й росії. 22 липня 2022 року російська федерація підписала Чорноморську зернову ініціативу, відому також як «зернова угода», яка складалась із двох окремих угод:

- 1) між російською федерацією та ООН за участю Туреччини;
- 2) між Україною та ООН за участю Туреччини.

Відповідно до «зернової угоди» росія пообіцяла не обстрілювати портову інфраструктуру трьох портів: Чорноморськ, Одеса, Південний. Фактично «зернова угода» працювала ефективно від серпня до жовтня 2022 року. Протягом трьох місяців через ці порти було перевезено 421 судно із зерновими культурами. Далі росія почала саботувати роботу коридору і, замість п'яти-шести суден на день, пропускала у середньому одне-два, що значно зменшило кількість перевезень.

Повноцінно працюють і збільшують вантажопереробку три невеликі порти у гирлі Дунаю: Ізмаїльський, Ренійський та Усть-Дунайський. У цього напрямку є великий потенціал, зважаючи на ситуацію з блокуванням російською федерацією інших портів. До відкриття зернового коридору саме на ньому трималася експортна логістика країни, проте порти Дунаю не мають змоги забезпечити перевезення великої кількості вантажів, адже:

- 1) фізично вони можуть обробляти до 10 млн т на рік, у той час як морські – до 250 млн т;
- 2) у порти Дунаю можуть заходити невеликі судна й баржі, тобто партії будуть малі;
- 3) пропускна спроможність річкових портів менша, що фізично обмежує вантажопотік [15].

Попри це Україна планує збільшити ефективність дунайських портів, побудувавши більше складів, причалів й обладнання для перевантаження.

У квітні 2023 року Україна призупинила експорт зерна до Польщі на вимогу польської сторони. Угорщина також ввела заборону на ввезення агропродукції з України. Уряд цих держав повідомляє про те, що це негативно вплинуло на їхніх фермерів. Наплив українського зерна був настільки великим, що це призвело до зниження цін для місцевих фермерів. Навіть у Болгарії фермери періодично протестують, але поки що Румунія та Болгарія не продовжують заборону українського зерна.

У цій ситуації необхідно активізувати пошуки взаємовигідної співпраці у сфері торгівлі агропродукцією згідно з принципами Світової організації торгівлі й Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, захистивши вітчизняних виробників й експортерів.

Єврокомісією було прийнято рішення з 15 травня 2023 року скасувати заборону на імпорту пшениці, кукурудзи, ріпаку й насіння соняшнику українського походження до Болгарії, Румунії, Угорщини, Польщі й Словаччини. Україна ж, зі свого боку, погодилася контролювати власний експорт. Однак Польща, Угорщина й Словаччина не погодились із цим рішенням і заявили про запровадження національних обмежень на імпорту

українського зерна. У відповідь на це Україна подала позов до СОТ проти цих трьох держав, а також повідомила, що відкриває антидискримінаційне розслідування, за результатом якого може вжити обмежувальних заходів у відповідь.

Висновки. На основі результатів дослідження можна зробити висновок, що невід’ємними елементами підприємництва є особиста свобода людини, підприємницька ініціатива й новизна.

Розвиток і функціонування підприємництва в Україні значно залежить від дотримання умов Угоди про асоціацію між Україною та ЄС, яка надає найбільш глибокий рівень співпраці, за якого суб’єкти підприємницької діяльності мають змогу збільшувати обсяги виробництва, покращувати якість продукції відповідно до міжнародних стандартів, залучати іноземних інвесторів і реалізовувати свою продукцію на європейський ринок.

Разом з тим, від початку повномасштабного вторгнення російської федерації на територію України суб’єкти підприємницької діяльності в аграрній сфері опинилися у складних умовах. Розблокування морських портів залишається пріоритетним питанням для України й усього світу для експорту аграрної продукції.

Наразі, транспортування агропродукції здійснюється суходолом і річковими портами, аби далі підтримувати торговельно-економічні зв’язки з міжнародними партнерами, доки російські окупанти блокують море.

Список використаних джерел

1. Амонс С.Е. Фермерські господарства та їх роль у розвитку аграрного сектору економіки. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 5 (45). С. 17-28. DOI: 10.37128/2411-4413-2019-5-2.
2. Види сільськогосподарських підприємств в Україні. URL: https://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/vidi_silskogospodarskikh_pidpriemstv_v_ukraini (дата звернення: 11.08.2023).
3. Гончарук І.В. Розвиток підприємницької діяльності у виробництві біопалива: теоретичний аспект. *Міжнародний науково-виробничий Журнал «Економіка АПК»*. 2013. № 6. С. 126-129.
4. Господарський кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 436-IV (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення: 02.08.2023 р.).
5. Дашбордин щодо експорту України. URL: https://export.gov.ua/722-Dashbord_eksportu_ukraini (дата звернення: 10.08.2023).
6. Калетнік Г.М., Коломієць Т.В. Підвищення ефективності функціонування підприємств АПК на основі формування і використання інтелектуального капіталу. *Економіка, фінанси, менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2020. № 4 (54). С. 7-19. DOI: 10.37128/2411-4413-2020-4-2.
7. Карпюк Г.І. Основи підприємництва: навчальний посібник. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf> (дата звернення: 20.08.2023).

8. Кузьо М., Хорольський Р., Черніков Д. Угода про асоціацію між Україною та ЄС: зміст та імплементація. Київ: ГО «Лабораторія законодавчих ініціатив», 2015. 38 с.

9. Мадрига Г.М. Поняття, місце і роль малих підприємств в економіці: економічні та соціальні аспекти. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: *Проблеми економіки та управління*. 2013. № 767. С. 154-163.

10. Малік М.Й., Шпикуляк О.Г., Супрун О.М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія «Економіка». 2017. Вип. 1 (49). С. 32-37.

11. Нечипорук К.О., Щерба Р.І. Угода про асоціацію України та ЄС: процес укладення угоди та його наслідки для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. Серія: *Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Вип. 22. С. 5-9.

12. Про акціонерні товариства: Закон України від 01.01.2023 р. № 2465-IX (із змінами). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> (дата звернення: 10.08.2023 р.).

13. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю: Закон України від 06.02.2018 р. № 2275-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> (дата звернення: 10.08.2023).

14. Прутська Т.Ю. Інституційне забезпечення розвитку підприємництва в аграрній сфері. *Міжнародний науково-виробничий журнал «Економіка АПК»*. 2015. № 2. С. 93-100.

15. Як логістика адаптувалася до війни. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/> (дата звернення: 17.08.2023).

References

1. Amons, S. (2019). *Farmerski hospodarstva ta yikh rol u rozvytku ahrarnoho sektoru ekonomiky* [Farm households and their role in the development of the agricultural economy sector]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky – Economy, finances, management: topical issues of science and practical activity*, 5 (45), 17-28. DOI: 10.37128/2411-4413-2019-5-2 [in Ukrainian].

2. *Vydy silskohospodarskykh pidpriemstv v Ukraini* [Types of agricultural enterprises in Ukraine]. *ucab.ua*. Retrieved from: https://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/vidi_silskogospodarskikh_pidpriemstv_v_ukraini [in Ukrainian].

3. Honcharuk, I. (2013). *Rozvytok pidpriemnytskoi diialnosti u vyrobnytstvi biopalyva: teoretychnyi aspekt* [Development of entrepreneurial activity in biofuel production: theoretical aspect]. *Mizhnarodnyi naukovy-vyrobnychiy Zhurnal «Ekonomika APK» – International Scientific and Production Journal «The Economy of Agro-Industrial Complex»*, 6, 126-129 [in Ukrainian].

4. *Hospodarskyi kodeks Ukrainy: Zakon Ukrainy № 436-IV* [Economic Code of Ukraine: Law of Ukraine № 436-IV]. (2003, January 16). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15> [in Ukrainian].

5. *Dashbord shchodo eksportu Ukrainy* [Dashboard regarding the export of

Ukraine]. *export.gov.ua*. Retrieved from: https://export.gov.ua/722-Dashbord_eksportu_ukraini [in Ukrainian].

6. Kaletnik, G., & Kolomiets, T. (2020). Pidvyshchennia efektyvnosti funktsionuvannia pidpriemstv APK na osnovi formuvannia i vykorystannia intelektualnogo kapitalu [Efficiency increasing of agricultural enterprises on the basis of formation and use of intellectual capital]. *Ekonomika, finansy, menedzhment: aktualni pytannia nauky i praktyky* – Economics, finance, management: topical issues of science and practical activity, 4 (54), 7-19. DOI: 10.37128/2411-4413-2020-4-2 [in Ukrainian].

7. Karpiuk, H. (2021). *Osnovy pidpriemnytstva [Basics of entrepreneurship]*. Retrieved from: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/pto/2021/04/19/Osnovy%20pidpryyemnytstva.pdf> [in Ukrainian].

8. Kuzyo, M., Khorolskyi, R., & Chernikov, D. (2015). *Uhoda pro asotsiatsiiu mizh Ukrainoiu ta YeS: zmist ta implementatsiia [Association agreement between Ukraine and the EU: content and implementation]*. Kyiv: HO «Laboratoriia zakonodavchykh initsiatyv», 38 [in Ukrainian].

9. Madryha, H. (2013). Poniattia, mistse i rol malykh pidpriemstv v ekonomitsi: ekonomichni ta sotsialni aspekty [Concept, the role of small businesses in the economy: economic and social aspects]. *Visnyk Natsionalnoho universytetu «Lvivska politehnika». Serii: Problemy ekonomiky ta upravlinnia* – Bulletin of the Lviv Polytechnic National University. Series: Problems of economics and management, 767, 154-163 [in Ukrainian].

10. Malik, M., Shpykuliak, O., & Suprun, O. (2017). Rozvytok pidpriemnytstoi diialnosti v aharnomu sektori: makroekonomichniy aspekt [The development of entrepreneurial activities in the agricultural sector: macroeconomic aspect]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Serii: «Ekonomika»* – Scientific Bulletin of Uzhhorod University. Series: «Economy», 1 (49), 32-37 [in Ukrainian].

11. Nechyporuk, K., & Shcherba, R. (2018). Uhoda pro asotsiatsiiu Ukrainy ta YeS: protses ukladennia uhody ta yoho naslidky dlia Ukrainy [Agreement of the association of Ukraine-EU: the process of the agreement and its consequences for Ukraine]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Serii: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo* – Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International economic relations and the world economy, 22, 5-9 [in Ukrainian].

12. Pro aktsionerni tovarystva: Zakon Ukrainy [About joint stock companies: Law of Ukraine № 2465-IX]. (2023, August 10). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2465-20#Text> [in Ukrainian].

13. Pro tovarystva z obmezhenoiu ta dodatkovoiu vidpovidalnistiu: Zakon Ukrainy № 2275-VIII [About limited and additional liability companies: Law of Ukraine № 2275-VIII]. (2018, February 6). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2275-19#Text> [in Ukrainian].

14. Prutska, T. (2015). Instytutsiine zabezpechennia rozvytku pidpriemnytstvav aharnii sferi [Institutional support of entrepreneurship development in the agricultural sphere]. *Mizhnarodnyi nauково-vyrobnychy zhurnal «Ekonomika APK»* – International Scientific and Production Journal «The Economy

of Agro-Industrial Complex», 2, 93-100 [in Ukrainian].

15. Yak lohistyka adaptuvalasia do viiny [How logistics adapted to war]. *epravda.com.ua*. Retrieved from: <https://www.epravda.com.ua/columns/2023/07/24/702529/> [in Ukrainian].

Відомості про автора

ДОЦІУК Світлана Олександрівна – аспірантка третього року навчання кафедри економіки та підприємницької діяльності, Вінницький національний аграрний університет (21008, м. Вінниця, вул. Сонячна, 3, e-mail: sveta.dotsiuk@gmail.com).

DOTSIUK Svitlana – Postgraduate Student of the Third Year of the Department of Economics and Entrepreneurship, Vinnytsia National Agrarian University (21008, Vinnytsia, 3, Soniachna Str., e-mail: sveta.dotsiuk@gmail.com).

УДК: 657.471:631.147

DOI: 10.37128/2411-4413-2023-3-7

ОСОБЛИВОСТІ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБЛІКУ ВИРОБНИЦТВА Й ЗБУТУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ У ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ СТРУКТУРАХ МАЛОГО БІЗНЕСУ

ГУДЗЕНКО Н.М.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування*

ПОДОЛЯНЧУК О.А.,
*кандидат економічних наук, доцент,
в.о. завідувача кафедри обліку і оподаткування*

КОВАЛЬ Н.І.,
*кандидат економічних наук, доцент
кафедри обліку і оподаткування,
доцент кафедри адміністративного
менеджменту та альтернативних
джерел енергії,
Вінницький національний аграрний університет
(м. Вінниця)*

Мета статті полягає у вивченні підходів до відображення в обліку й звітності виробництва, а також збуту органічної продукції підприємницькими структурами малого бізнесу для подальшої уніфікації, можливості визначення реальних фінансових результатів й оптимізації витрат. За результатами дослідження визначено основні проблеми обліково-аналітичного забезпечення виробництва реалізації органічної продукції, що визначаються організаційно-технологічними особливостями виробничого процесу, специфікою зберігання, характеристиками каналів збуту, організаційними особливостями діяльності суб'єктів малого бізнесу на ринку органічної продукції. Для суб'єктів малого підприємництва найбільшою проблемою залишається низька аналітичність обліку й звітності у частині деталізації витрат виробництва, логістики й збуту органічної продукції, тому пропозиції спрямовані на спрощення механізму калькулювання її собівартості, визначення повної вартості, формування ціни, розрахунку фінансових результатів, можливість управління витратами й бюджетування у режимі «реального часу». Окрема увага приділяється відображенню в обліку й звітності витрат на впровадження новітніх технологій